

0. Bevezetés

a) A szöveggyűjtemény és az olvasóleckék célja

A *Könnyűzene és film* című szöveggyűjtemény magyarországi filmes szakemberek olyan tanulmányait foglalja magába, amelyek a könnyűzene (populáris zene) és a film közötti kapcsolatformákba és elemzési módszereikbe nyújtanak betekintést.

A szöveggyűjteményhez *olvasóleckék* társulnak, amelyek bevezetnek a kutatási terület alapvető szakszókincsébe, kontextualizálják a szöveggyűjteményben szereplő írásokat, sorvezetőként segítik a tanulmányok értő feldolgozását, a témakörrel kapcsolatos kérdéseket és kreatív feladatokat fogalmaznak meg, valamint további tájékoztató pontokként szakirodalmi forrásokat jelölnek meg. A szöveggyűjtemény és az olvasóleckék együttes célkitűzése, hogy a mesterszakos hallgatók megismerkedjenek a könnyűzene és a könnyűzene filmzeneként történő hasznosításának alapfogalmaival, bepillantást nyerjenek a könnyűzene filmes felhasználásainak történetébe, továbbá a film és a könnyűzene kreatív iparágai közti átjárások és együttműködések néhány formájába (például főcímdalok, videoklipek).

Keretben: Kurt Weill

„Az amerikai moziközönség kezd zeneértővé válni. A sikeres filmek zenéjét manapság csaknem úgy tárgyalják a koftépartikon, mint a húszas években a balett-zenéket a párizsi szalonokban. A hanglemezgyártó cégek lemezre veszik a kimagasló filmek zenéjét; a zeneszerzők zenekari szviteket írnak filmzene-partitúrájuk alapján; partitúrájuk témáinak szimfonikus átíratát játsszák a rádióban. Az utcán hallottam, amint egy fiatalember azt a témát fütyülte, amelyik a szegény Ray Milland delirium tremenses állapotát jelezte; és valaki mesélt egy nőről, aki rögtön lehunyja a szemét, mielőtt elfoglalja helyét a moziban, hogy a kép ne zavarja a zene élvezetében.”

(Kurt Weill: *Zene a moziban*. Ford. Erdélyi Ágnes. In *Film + Zene = Filmzene? Írások a filmzenéről*. Szerk. Kenedi János. Budapest, Zeneműkiadó, 1978. [1946] 341.)

b) Tagolás

A szöveggyűjteményben egybegyűjtött írások más-más kultúrtörténeti időszakban és más-más nemzeti (amerikai, brit és magyar) filmkultúra keretei között létrejött filmes alkotások kapcsán vizsgálják a könnyűzene filmzeneként történő alkalmazását, illetve a zenés filmek sajátos ágát, a videoklipeket. A nagyobb merítésű – például egy zenekar filmes munkásságát vagy egy-egy műfajciklust elemzően áttekintő – tanulmányok mellett kisebb lélegzetű – például két videoklip-változatot vizsgáló – esettanulmányok is helyet kaptak a szöveggyűjteményben, melynek részei könnyűzene és film kapcsolattörténetének egy-egy fejezeteként is olvashatók:

- Berényi Csaba tanulmánya a hatvanas évek társadalmi, politikai és kulturális kontextusában elemzi a Beatles-filmeket és videoklipeket, a zenekar audiovizuális önreprezentációjára és a szociokulturális közegben kialakított perszónájára koncentrálna.
- Benke Attila tanulmánya a nyolcvanas évek Amerikájának két műfajciklusát – a zenés-táncos filmeket és küzdősportfilmeket – vizsgálja, amelyekben a „heroikus” könnyűzenei dalok markáns jelenetekben, jellegzetes narratív környezetben jelennek meg.

- Beke Zsolt tanulmánya döntően a kilencvenes években készült James Bond-filmek főcímdalainak összehasonlító elemzését nyújtja, az adott filmhez és a sorozathoz fűződő viszonyukat vizsgálva.
- Király Hajnal tanulmánya a kollektív érzékenység, hovatartozás és egyéni boldogulás filmzene által is jelölt különbségeit elemzi két, rendszerváltás utáni magyar filmben (*Csinibaba* és *Liza, a rókatündér*).
- Milián Orsolya tanulmánya a videoklipek televíziós aranykorszakában készült *Miss Sarajevo* című videoklipeket vizsgálja a pop-rockzene, a videoklip-történet és a digitális média kontextusaiban, kiemelt kérdésként kezelve azt, hogy az eredetileg a női ellenállás egyik formájaként megrendezett és a *Miss Sarajevo* című dokumentumfilmben is megörökített 1993-as szarajevói szépségverseny videoklipek remedializációi mennyiben viszik tovább ezt a jelentést.

A szöveggyűjteményben szereplő tanulmányok közös metszéspontjait képezik a következő kérdések vizsgálatai: milyen kulturális jelentéseket és ideológiai értékeket hordoznak, továbbítanak vagy termelnek a zenés filmek, főcímdalok, videoklipek? Milyen összefüggések tárhatóak fel a szélesebb társadalmi folyamatok, ideológiai dimenziók és a könnyűzene filmbeli alkalmazása között? Mennyiben illeszkedik a könnyűzene az adott film jelentésszerkezetéhez, vagy mennyiben ássa azt alá?

A szöveggyűjteményhez társuló *olvasóleckék* elsődleges célja, hogy a szöveggyűjteményben összefoglalt ismeretanyag feldolgozását elősegítsék. Az első olvasólecke a filmzene és a zenés filmek kérdéskörének legalapvetőbb szakterületi fogalmait mutatja be (a teljesség igénye nélkül). A második olvasólecke a könnyűzene meghatározási lehetőségeit és a könnyűzene kritikai megközelítésének néhány alapvető fogalmát járja körül, illetve áttekintést ad a zenehallgatói típusokról. A harmadik olvasólecke a némafilmek és a (könnyű)zene összefüggéseibe, illetve a hangosfilmek színre lépésének eredményeként bekövetkező változásokba nyújt bepillantást (a teljességre ezúttal sem törekedve). A negyedik olvasólecke a 20. század második felében egyre meghatározóbbá váló ún. kompilált filmzene történetébe enged betekintést, az amerikai filmipar azon fejleményét domborítva ki, amikor a kompilált filmzenét teljes mértékben könnyűzenei dalokból állítják össze. A további öt olvasólecke a szöveggyűjteményben összegyűjtött tanulmányok lényegi megállapításait kiemelő tömör összegzéseit közli, kedvcsináló idézettel, valamint az adott szöveg feldolgozását segítő kérdésekkel, kreatív feladatokkal és ajánlott olvasmányokkal egészítve ki ezeket.

Az olvasóleckék címe és sorrendje a következő:

1. *Fogalomtár*
2. *A könnyűzene és a zenehallgatói típusok*
3. *A némafilmek és a (könnyű)zene; a hangosfilm elterjedésével járó változások*
4. *A kompilált filmzene történetéből: a '60-as évek végi hollywoodi fordulat*
5. *Könnyűzene és film: a Beatles-modell*
6. *Könnyűzene a nyolcvanas évek hollywoodi filmjeiben*
7. *Főcímdalok a Bond-filmekben*
8. *A könnyűzene szerepe a „Csinibaba” és a „Liza, a rókatündér” című filmekben*
9. *A „Miss Sarajevo” két klipváltozata*

c) Az olvasóleckék és a szöveggyűjtemény használata

A szöveggyűjtemény elsősorban a Filmtudomány mesterszak *Könnyűzene és film* című előadásához kapcsolódik, amely történeti és elméleti kontextusokban tárgyalja, milyen együttműködések jöttek létre a két kreatív iparág között a hangosfilmek korától napjainkig, valamint elemző eszköztárral szolgál az egyes specifikusabb filmtípusok (zenegép-musical, rockumentumfilm, zenés életrajzi film, főcímdal- és betétdal-videoklipek) és a popzenei slágerek filmes újrahasznosításainak analíziseihez. A szöveggyűjtemény ugyanakkor minden olyan egyetemi előadáshoz és szemináriumhoz jól hasznosítható, ahol a filmzene és a műfaji filmek kérdéseit, könnyűzene és film összefüggéseit, valamint könnyűzene és film kapcsolatának történetét tárgyalják.

Az olvasóleckék a szóba hozott témák vázlatos tárgyalása során *keretben* szerepeltetnek más tanulmányokból származó idézeteket, amelyek a tárgyhoz tartozó kiegészítő irodalomból nyújtanak ízelítőt, szemléletes példákkal szolgálnak, kibontják a témakör egy-egy szeletét, valamint átgondolásra és hozzáolvasásra ösztönöznek.

Az egyes olvasóleckék végén az önellenőrzést és önértékelést segítő *kérdéssort* tüntetünk fel, amelyre támaszkodva felmérhető, hogy mennyire sikerült elsajátítani a témakör egyes részfejezeteiben szereplő információkat. Megfogalmazunk olyan esszékérdéseket is, amelyek a szöveggyűjtemény íásaiban érintett kérdésekkel kapcsolatos további kutatásra ösztönöznek. Továbbá a kérdéssor végén megadunk egy-egy olyan *kreatív feladatot*, ami a témáról való továbbgondolkodást mozdíthatja elő.

A kérdéssort és a kreatív feladatokat követően, az *ajánlott olvasmányok* nevű részben egy rövid szakirodalomjegyzéket tüntetünk fel, megadva néhány releváns magyar nyelvű olvasmány elérhetőségét. Nem törekszünk a témát teljes körűen összefoglaló szakirodalmi lista megadására; az *ajánlott olvasmányok* között megnevezett tételek olyan szövegekhez navigálnak, amelyeket a témában való elmélyedéshez lehet felhasználni tanóra keretében vagy akár a szabadidő hasznos eltöltése során. Az *ajánlott olvasmányok* fő célja, hogy útmutatóul szolgáljanak a további tájékozódáshoz.

A szöveggyűjteményben szereplő tanulmányok feldolgozása másfél-két órányi időt, az egyes olvasóleckék feldolgozása (az önellenőrző kérdésekkel együtt) 45-60 percet vesz igénybe. A kreatív feladatok 1-3 órányi munkaidővel megvalósíthatóak.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI

2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE